

СЪТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ УЧИЛИЩНА ОБЩНОСТ И ВЪНШНИ ИНСТИТУЦИИ В ИНТЕРЕС НА ДЕТЕТО

Маргарита Бозова

ОУ „Яне Сандански“, гр. Пловдив

Резюме: В статията е представено изследване относно степенята на готовност на училището да подкрепя и насърчава взаимодействието на семействата с външни институции, предоставящи образователни и социални услуги за учащите се. Анализира се готовността на учителите да предлагат информация и координират взаимодействието на семействата с външни организации, оказващи социална и образователна подкрепа за учениците. Предлагат се някои възможности, подпомагащи управлението на взаимоотношенията семейство-училище в качеството им на равностойни партньори в образованието и възпитанието на учениковата личност.

Ключови думи: партньорство, семейство, училище, родителски организации, образователни институции

COOPERATION BETWEEN THE SCHOOL COMMUNITY AND EXTERNAL INSTITUTIONS IN THE CHILD'S INTEREST

Margarita Bozova

Yane Sandanski school, Plovdiv

Abstract: The article presents a study about the degree of readiness of the school to support and encourage the interaction between families and external institutions, providing educational and social services to learners. Teachers' readiness to organize and sustain a program of school, family, and community partnerships is analyzed. Discussed are a number of options to help manage family-school relationship, as both are equal partners in educating the student.

Key words: partnership, family, school, parent organizations, educational institutions

От гледна точка на педагогическата наука семейството има определяща роля със своите намерения относно образованието и възпитанието на подрастващите и с

ориентирането на целите и стойностите му (Macha, 2009). Приема се, че за постигане на положителни резултати в образователно-възпитателния процес на децата, връзката училище - родители трябва да бъде осъществена в т.н. припокриващи се области/сфери (overlapping spheres) (Epstein, 1987), в които се предполага съвпадение на целите на училище и семейство. Тя трябва да е така замислена и осъществена, че да спомага за развитие и усъвършенстване на положителните качества и умения на учениците. Това е ситуация, при която членовете на семействата участват активно в процесите на образование на техните деца, а училището използва и насърчава готовността им за участие, възползвайки се от специфичните тематични и ресурсни възможности на всеки родител.

Родителите като информални участници в образователния процес повлияват резултатите на децата в множество непланирани образователни дейности. Училището като формална образователна организация предлага формален образователен процес (планиран процес на преподаване и учене). Предлаганите извънучилищни възможности (напр. музикални състави и школи, спортни клубове, младежки организации, младежки парламент и др.) се означават като неформални образователни организации.

Сферите на родителско участие според Епщайн са шест: родителство, комуникация, доброволчество, живот въкъщи, вземане на решения, живот в общността.

„Сътрудничество с общността“ предполага училищата да координират работата и ресурсите на общността, бизнеса, колежи и университети, както и други групи за укрепване на семейните практики и развитие на уменията на учениците. Училищата могат да помогнат на семействата да получат достъп до услуги за поддръжка, предлагани от други организации (здравни, културни), както и на децата след училище. Към тази сфера се отнасят и: обмен между родителите в рамките на една и съща общност; организиране на социални услуги за семейството на "едно гише" чрез партньорства на училището с различни социални институции; услуги за общността от ученици, семейства и училището като цяло (еко проекти; изкуство, музика, драма, дейности за възрастни хора; уроци или тренинг програми); участие на бивши възпитаници на училището (Алумни) в училищните програми.

В съвременното общество все повече извънучилищни организации предлагат допълнителни образователни възможности (музеи, театри, музикални, театрални, художествени формации, спортни секции и др.). Представители на родителската общност и училището могат да осигуряват необходимата информация, да

осъществяват съответните срещи и договорености с извънучилищни общности с оглед осигуряване възможност за избор и включване в подобни дейности на интересуващи се ученици или училищни групи.

Партньорство между семейство и училище е възможно и се налага и в работата със социални служби, фондации, подпомагащи изявени деца, организации, които подпомагат включващото обучение и социализацията на ученици със специални образователни потребности или от малцинствени групи и др.

Водени от идеята за значимостта на извънучилищните организации в осигуряването на допълнителни образователни възможности и услуги за учениците, както и от необходимостта за координиране действията на семейство и училище за ефективно партньорство с общността, планирахме и проведохме емпирично изследване като си поставихме за цел:

Да анализираме възможностите за повишаване качеството на училищната подготовка на учениците, насърчаване на изявите им и социалното включване чрез предоставяне на семействата на необходимата информация и улесняване достъпа до ресурсите на общността и институциите, имащи отношение към децата.

За постигане целта на изследването формулирахме следните задачи:

1. Да се осъществи **констатиращо** проучване с включване на групи родители, учители и директори на училища относно степента на готовност на учителите да предлагат информация и координират взаимодействието на семействата с външни институции, оказващи социална и образователна подкрепа за учениците.

2. Чрез използване на чуждестранен опит и традициите в българското образование, в рамките на действащата нормативна уредба в областта на средното образование, да се предложат възможности, подпомагащи управлението на взаимоотношенията семейство-училище в качеството им на равностойни партньори в образованието и възпитанието на учениковата личност.

Използваните методи за изследване са **анкетирание, експертна оценка, съпоставяне и анализ на данните.**

Констатиращото проучване се реализира сред представители на:

- учители от различни училища;
- училищни директори;
- родители на ученици;
- експерти в областта на средното образование.

В изследването участват представители на училищните общности от различни по вид и степен училища от селища в областите София, Пловдив, Бургас, Варна, Ловеч, Плевен, Стара Загора, Велико Търново, Силистра, Монтана, Габрово, Русе, Разград.

Таблица 2: Характеристика на целевите групи

Параметри на съвкупността					
		Всички	Учители	Директори	Родители
База		349	140	69	140
Пол	Мъж	13,20%	10,70%	15,90%	14,30%
	Жена	86,80%	89,30%	84,10%	85,70%
Възраст	До 30 години		8,60%	2,90%	24,30%
	30-45 години		33,60%	20,30%	60,70%
	Над 45 години		57,90%	76,80%	15,00%
Етап на обучение	Начален етап	40,70%	43,60%	10,10%	52,90%
	Прогимназиален	35,80%	34,30%	49,30%	30,70%
	Гимназиален	23,50%	22,10%	40,60%	16,40%
Тип на училището	Начално			10,10%	
	Основно			49,30%	
	Средно			24,60%	
	Професионална гимназия			10,10%	
	Профилирана гимназия			5,80%	
Тип населено място	Голям град	56,70%	55,70%	47,80%	62,10%
	Малък град	21,50%	20,70%	30,40%	17,90%
	Село	21,80%	23,60%	21,70%	20,00%

В групата от експерти в областта на средното образование и по-конкретно в управлението на училищните организации участници са представители на университети (Софийски университет, Пловдивски университет, Великотърновски университет, Бургаски); експерти от МОН и РУО; представители на други организации, свързани с образованието (синдикати, обучителни организации, сдружение „Родители“).

За нуждите на емпиричното изследване са разработени три свързани варианта на въпросници – за учители, за родители и за директори. Въпросниците се основават на Модела на Епщайн и ревизирия въпросник за семейно включване, предложен от Иванов.

Обект на настоящата статия са въпросите от областта, която се отнася до една от шесте сфери на взаимодействие по Епщайн: „Сътрудничество с общността“. Твърденията на трите въпросника са идентични и това дава възможност за съпоставянето им. Всяко твърдение се оценява по ординална петстепенна Ликерт скала за съгласие като отговорите „не съм съгласен“ носят 1 точка, „по-скоро не“ – 2

точки, „нямам категорично мнение“ – 3 точки, „по-скоро да“ – 4 точки, „съгласен съм“ – 5 точки.

Картата, предназначена за експерти, търси оценка на ролята и значението на взаимодействието между членовете на ученическите семейства, педагогическата общност и външните организации за постигане на качествен образователен процес. Оценките за всеки посочен отговор на въпрос следват скалата: 1 - ниска степен; 2 – средна степен; 3 – висока степен.

Всички въпросници са изготвени в електронен вид като Google формуляри и са съхранени в Google диск. На анкетираните е предоставен линк за връзка и възможност да попълнят формуляра Online.

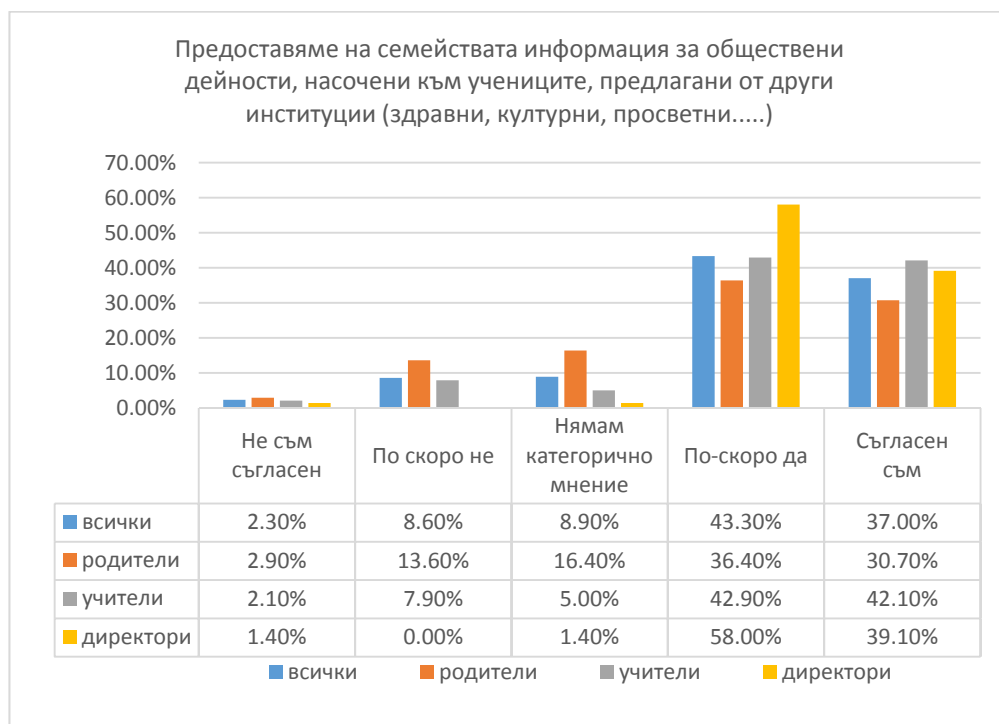
Анализ на резултатите от емпиричното изследване

В област „Сътрудничество с общността“ търсим отговор на въпроса: „Как Вашето училище насърчава сътрудничеството на семействата с общността?“.

Прави впечатление, че почти всички от анкетираните директори – 97, 1 % смятат, че училището предоставя на семействата необходимата информация за обществени дейности, насочени към учениците, предлагани от други институции (здравни, културни, просветни, спортни, развлекателни). При учителите съгласие (пълно или частично) с това твърдение изразяват 85% от респондентите, а при родителите – 67,10%. Делът на родителите, които нямат мнение на въпроса дали училището предоставя подобна информация е 16.4 %, а 13.6% от членовете на семействата смятат, че това по-скоро не се случва.

Обяснение за това разминаване в мненията на родители и педагози бихме могли да търсим в няколко посоки. От една страна интересът на родителската общност към образованието на децата е различен, различна е и потребността от осигуряване на допълнителни занимания и дейности за тях. Понякога родителите не успяват да идентифицират допълнителните нужди на своето дете. Затова консултацията с класния ръководител и със специалисти е особено важна. При част от семействата съществува притеснението, че е необходимо допълнително заплащане за дейностите извън училище, а техният социален статус не го позволява. Макар че това не винаги е така, тъй като съществуват организации, които предлагат участие на ученици в различни занимания без заплащане, както и възможност за изява на различни форуми. Тук една добра и навременна комуникация между педагогическите специалисти и родителите би могла да посочи подходящи форми и организации според възможностите и потребностите на детето и семейството, възможности за стипендии, подпомагане от формални училищни организации и др.

Разбира се, не бива да пропускаме и възможността в някои случаи информацията да не достига до ползвателите поради причини, коренящи се в училищната организация – нарушена комуникация между ръководство и учители, подценяване от страна на някои педагози на необходимостта от сътрудничество със семействата и институциите, не добро познаване на индивидуалните потребности на учениците и т.н.

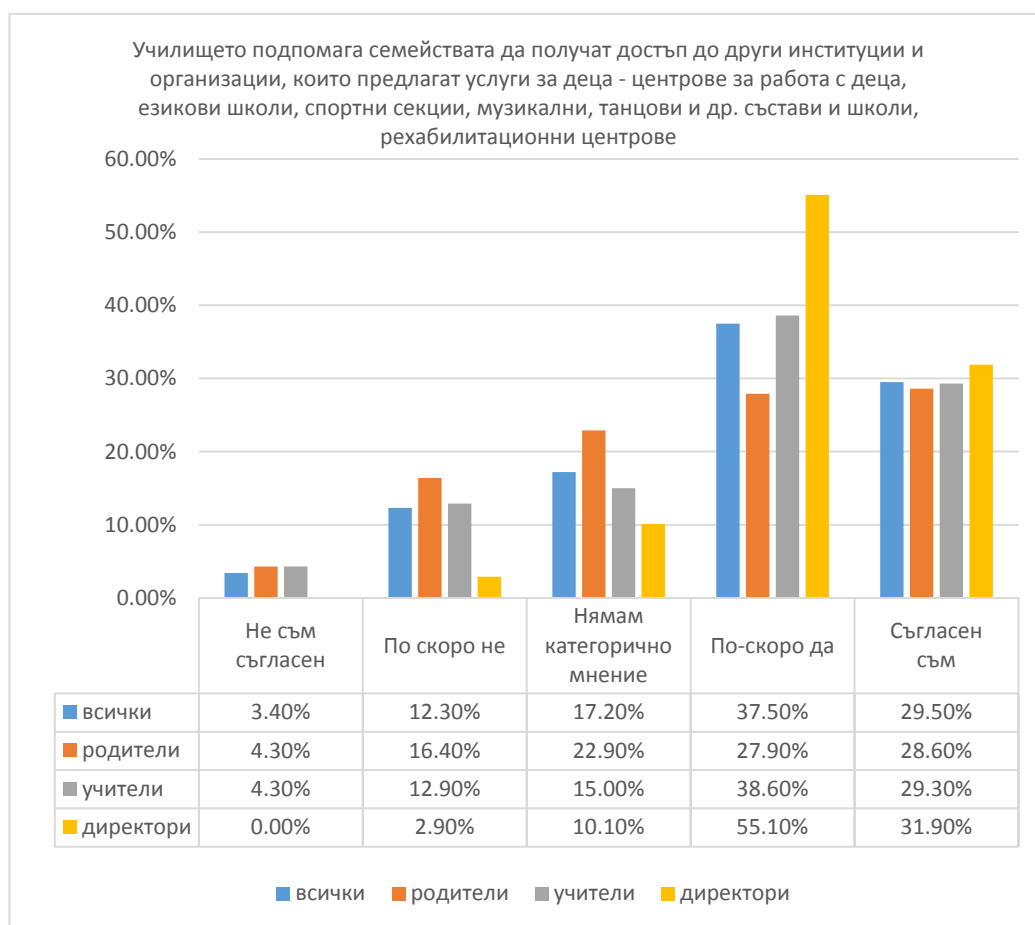

Диаграма 1: Училището предоставя на семействата информация за обществени дейности, насочени към учениците, предлагани от други институции

Анализирайки оценката на експертите по отношение необходимостта училището да предоставя на семействата информация за обществени дейности, насочени към учениците, предлагани от други институции е видно, че според тях значимостта на този фактор е висока. Това е предпоставка за въвеждане на съответните механизми за координиране дейностите на училищни екипи и семейства в посока своевременна и надеждна информация и пълноценно използване ресурсите на извънучилищната общност в полза на учениците.

Що се отнася до реалната помощ, която училищната организация оказва на семействата по отношение включване на децата им в извънучилищни образователни форми, отговорите са съпоставими с тези на първия въпрос. От анкетираните директори 87 % са на мнение, че това се случва; при учителите изразилите съгласие са 67, %, докато при родителите 56,5% смятат, че училището не само осигурява

информация, но и подпомага достъпа до други институции и организации, които предлагат услуги за деца.

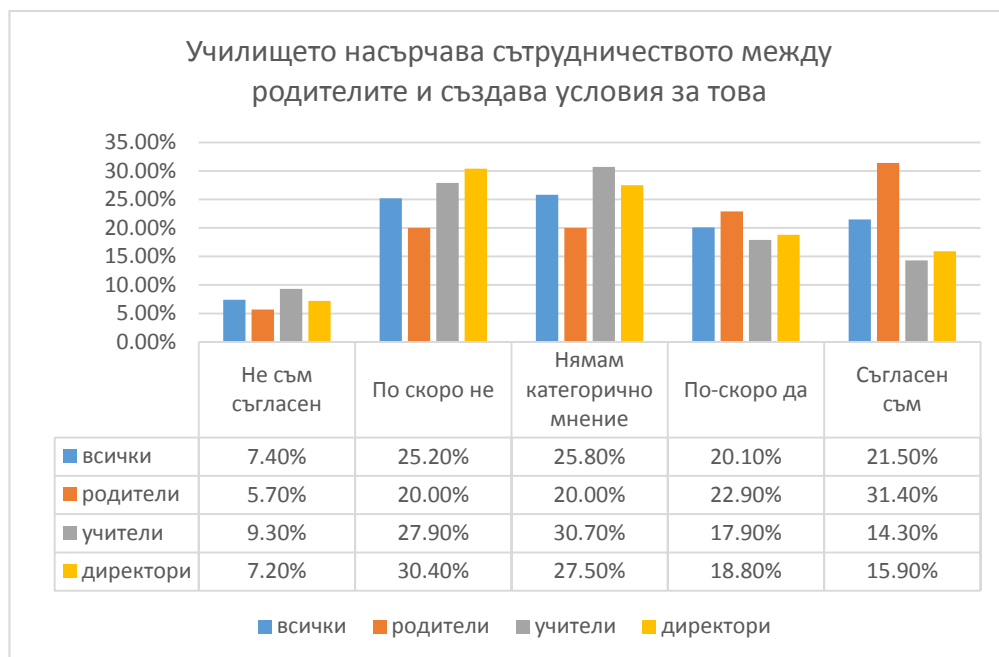
Диаграма 2: Училището подпомага семействата да получат достъп до други институции и организации, които предлагат услуги за деца

Грижовните родители знаят, че тяхното дете ще се чувства по-добре, ако vsички деца в класа се чувстват добре. Те работят за това в родителската общност според собствените си възможности.

Училищното ръководство и учителската общност биха могли да насърчават и координират това партньорство в интерес на учащите се, на класа, на училището.

54,3 % от респондентите-родители изразяват съгласие с твърдението, че училището насърчава сътрудничеството между родителите и създава условия за това. При това 31,4% от тях са напълно съгласни с горното твърдение. Два пъти по-малък е % на изразилите пълно съгласие с твърдението учители (14,3%) и директори (15,9%). Твърде голям е процентът на анкетиранияте учители и директори, които нямат категорично мнение по този въпрос. Това би могло да се тълкува като липса на осъзнати и планирани дейности в тази посока. Явно с педагогическия си усет и професионализъм работещите с деца, успяват да насърчават взаимодействието между родителите. Несъмнено обаче поставянето на подобни начинания на

аргументирана основа и последователните действия в тази посока биха допринесли за установяването на ползотворно сътрудничество между семействата в интерес на децата и на цялата училищна общност.

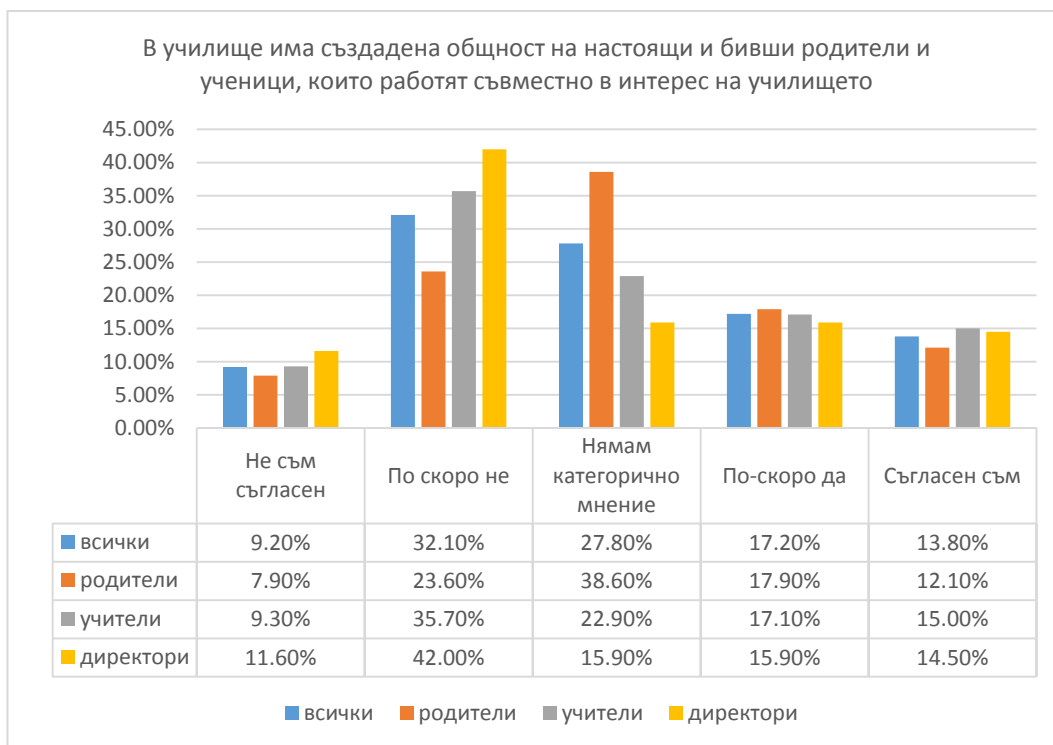
Диаграма 3: Училището насърчава сътрудничеството между родителите и създава условия за това

Смятаме, че водеща роля в случая би трябвало да има училищното ръководство, което следва да въвежда механизми за насърчаване партньорските взаимоотношения на всички нива:

- Лични контакти между родител и учител;
- сътрудничество на ниво клас;
- сътрудничество на ниво училище;
- сътрудничество, излизащо извън рамките на училището.

Създаването на алумни – общности на бивши възпитаници от дадена образователна организация, както и общностите на настоящи и бивши родители са често срещано сдружение в някои страни. При нас тази практика навлиза през последните години и не е твърде популярна. По отношение наличието на подобни общности в българското училище мнението на родители и училищни специалисти (директори и учители) съвпада - средно 31% от всички респонденти са съгласни, че в училището им има създадена подобна общност. При анкетираните родители най-висок е процента на тези, които нямат категорично мнение по въпроса. Това би могло да се дължи на липсата на информация както по отношение същността на

подобен вид общности, така и по отношение на реалната ситуация в конкретната образователна организация.

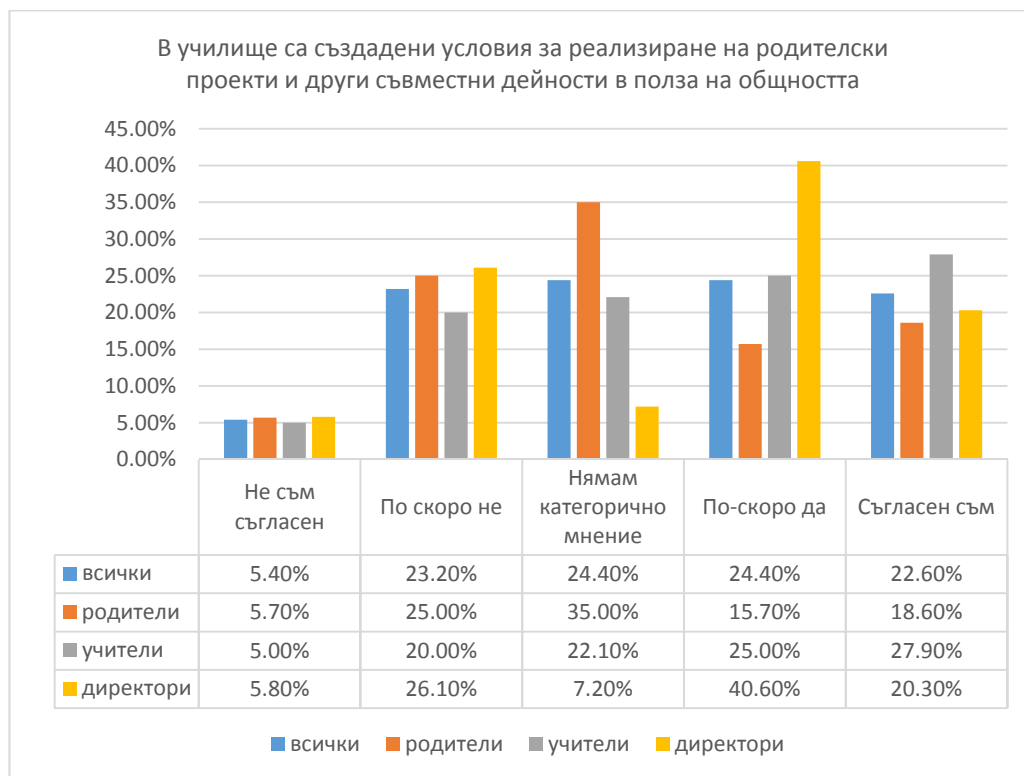
Диаграма 4: В училище има създадена общност на настоящи и бивши родители и ученици, които работят съвместно в интерес на училището

Експертите оценяват като висока значимостта на формирането и участието в работата на образователната организация на общности на бивши възпитаници от училището (алумни).

Очаква се бившите възпитаници, включили се в подобна общност, да предоставят набор от различни идеи и ресурси в интерес на училището. Очаква се също, че са носители на позитивно отношение към училищната организация. За това в полза на цялата училищна общност ще бъде директорите и педагозите да инициират и насърчават подобни сдружения.

Твърде голямо е разминаването при оценката на възможността за реализиране на родителски проекти и други съвместни дейности в полза на общността. Тук 60,9 % от директорите смятат, че на родителите е предоставена подобна възможност. Близък е процентът на изразилите съгласие с това твърдение учители – 52,9%. Само 34,3 % от членовете на семействата обаче преценяват, че се предоставят възможности за реализиране на подобни дейности, а 35 % от тях нямат информация дали това се случва. Тези данни са показател за нивото на обмен на информация в училищните организации и за това, че дори и да се реализират дейности в полза на

училището от страна на родителите, то те са ограничени и остават скрити за болшинството семейства. За да не се случват подобни събития кампанийно или при необходимост, отново роля имат училищните ръководства. Въпрос на мениджмънт е проучването, планирането и реализирането на ползотворно проектно сътрудничество между родителската и педагогическата общност.

Диаграма 5: В училище са създадени условия за реализиране на родителски проекти и други съвместни дейности в полза на общността

Корелативният анализ на данните от анкетното проучване показват, че най-високи стойности на съгласие с петте твърдения се отчитат при реципиентите, чиито училища се намират в селата, следвани от големите градове. В малките градове сътрудничеството в общността, по данни от анкетите, се осъществява в най-малка степен. Анкетираните посочват, че училището осигурява информация за обществени дейности, насочени към децата, и подпомага достъпа до услуги, предназначени за деца. На практика обаче в недостатъчна степен се подкрепя сътрудничеството между родителите, както на ниво училище, така и на ниво населено място. Едва 22% от анкетираните смятат, че на родителите се предоставя възможност за участие в училищни проекти и други съвместни дейности в полза на общността.

Направеният сравнителен анализ между теоретичните постановки, анализът на емпиричното изследване, оценката на експерти в областта на средното образование, показват, че въпреки въвеждането на новата нормативна уредба за

училищното образование и успешното взаимодействие между учители и родители в рамките на класа, съществуват нерешени проблеми пред реалното участие на родителската общност в управлението на образователната организация.

Съвместната работа между родители и учители се реализира предимно на индивидуално ниво. Реализирането на партньорски взаимоотношения в съвместната работа на родители и училищни специалисти в голяма степен се затруднява от липсата на училищни структури и правила, които да очертават рамката на съучастие на семейството и външните институции в образованието и възпитанието на подрастващите.

Изводи:

Доброто училище, като място за образование и живот, изисква систематичен и единен подход, както и създаване на устойчива мрежа, в която да се кооперират представители на всички групи от хора.

Дали партньорството ще е успешно и съществено ще допринесе за развитието на едно добро училище, зависи, от една страна, от активната ангажираност на самите родители, а от друга страна, от учителите и училищното ръководство, които желаят и всячески подкрепят тази работа.

Училищното ръководство има възможността да се изправи срещу вътрешната съпротива за промяна и да насърчи разработването и въвеждането на училищна програма за партньорство, която да бъде подчинена на основната цел на организацията и да интегрира всички дейности по ангажиране на семейството и общността, провеждани от учители и училищни групи. За целта е добре да се сформира училищен екип за създаване на партньорства, който да включва в състава си учители, родители, ученици, общественици и представители на външни организации и бизнеса. Възможно е този екип да е работна група към обществения съвет или училищното настоятелство. Практическият опит обаче сочи, че е препоръчително това да е независима група от лидери, която съобразява дейността си с училищната стратегия и годишния план за действие и отчита дейността си пред обществения съвет и педагогическия съвет.

Ролята на екипа е да планира партньорства, проекти и инициативи, да координира, популяризира и съблюдава за изпълнение на планираните партньорски дейности, да наблюдава напредъка, да оценява силните и слабите страни, да документира резултатите и да решава възникнали проблеми.

Утвърденият модел на съуправление, респектът, толерантността, ефективната двустранна комуникация са предпоставка за утвърждаване на нов тип училищна

култура и осигуряване на качествено образование за всяко дете, съобразно индивидуалните му потребности.

Литература:

Epstein, J. L. (1987). Toward a theory of family-school connections: Teacher practices and parent involvement. In K. Hurrelmann, F. Kaufman and F. Loel (Eds.), *Social Intervention: Potential and Constraints*. New York: Walter de Gruyter, pp. 121-136.

Macha, H. (2009). Konturen einer erziehungswissenschaftlichen Theorie der Familie. In H. Macha & M. Witzke (Hrsg.), *Familie – Kindheit – Jugend – Gender. Handbuch der Erziehungswissenschaften, Band III/I (S. 9-29)*. Paderborn: Ferdinand Schöningh

Автор:

Маргарита Бозова

Директор на ОУ „Яне Сандански“, гр. Пловдив

Докторант към ПУ „Паисий Хилендарски“

bozova.margarita@sandanskiplovdiv.bg